

Dr Vukan Slavković

UDK 338.484:502.131.1(4-672EU)

338.486.1.025(497.11)

ZAKONSKA REGULATIVA U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE KAO FAKTOR OČUVANJA TURISTIČKE RESURSNE OSNOVE

LEGISLATION IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AS A FACTOR OF PRESERVING TOURIST RESOURCE BASIS

Apstrakt: Turizam i životna sredina su međusobno povezani, dok zaštita životne sredine ima fundamentalan značaj za budući razvoj turističkih destinacija. Motivacija savremenih turista sve više se vezuje za destinacije koje se rukovode principima održivog razvoja, pa država, kao i lokalna zajednica treba da obrate veću pažnju na efikasnost propisa koji se odnose na očuvanje životne sredine. Iako je u Srbiji turizam identifikovan kao jedan od sektora sa najvećim potencijalom razvoja, potrebno je više uraditi na sistemu zaštite i očuvanja životne sredine, kao i na sprovođenju regulative. Usklađivanje zakona iz oblasti zaštite životne sredine sa propisima Evropske unije utiče i na turizam od koga se očekuje da ima važan udeo u budućem ekonomskom rastu zemlje.

Gljučne reči: turizam, životna sredina, zakonodavstvo, EU, održivi razvoj

Abstract: Tourism and environment are closely linked, whereas the environmental protection has fundamental importance for the future development of tourist destinations. Motivation of modern tourists is increasingly linked to the destinations guided by the principles of sustainable development, which is why the state as well as the local communities should pay greater attention to the efficiency of regulations related to the environmental protection. Even though, tourism in Serbia has been identified as one of the sectors with the greatest potential for development, it is necessary to do more about the system of environmental protection and conservation as well as the enforcement of regulations. The harmonization of laws in the field of environmental protection with the EU regulations affects tourism, which is expected to have an important stake in the future economic growth of the country.

Key words: tourism, environment, legislation, EU, sustainable development

Uvod

Turizam je delatnost koja u životu naroda ima važnu ulogu usled neposrednog uticaja na socijalnu, kulturnu, obrazovnu i ekonomsku oblast života država i njihove međusobne odnose (Manilska deklaracija o svetskom turizmu, 1980). Atraktivnost prostora u velikoj meri je određena prirodnim resursima i njihovom turističkom valorizacijom, a na to kontinuirano ukazuje Svetska turistička organizacija (UNWTO). Sa rastom edu-

kacije turista, posebno iz razvijenih zemalja, ekološka dimenzija, odnosno očuvanost životne sredine, ima sve veći uticaj na izbor turističke destinacije. U tom smislu, održivi turizam je postao paradigma za razvoj ostalih formi turizma. „Održivost“ ne predstavlja fenomen savremenog doba, jer se dati koncept u ekološkom smislu prvi put pominje sedamdesetih godina XX veka. Međutim, ova ideja je prvi put istaknuta 1980. godine



u „Strategiji očuvanja sveta“, koju je definisala Međunarodna unija očuvanja prirode i prirodnih resursa. Prvu zvaničnu definiciju održivog razvoja formulisala je Svetska komisija za životnu sredinu i razvoj u svom izveštaju „Naša zajednička budućnost“, koji je objavljen 1987. godine.¹

Prema definiciji UNWTO, održivi razvoj turizma zadovoljava potrebe sadašnjih turista, turističkih destinacija i svih učesnika u turizmu, uz istovremeno očuvanje i uvećavanje potencijala za korišćenje turističkih resursa u budućnosti, bez ugrožavanja budućih generacija da zadovolje sopstvene potrebe. Drugim rečima, odgovorni i održivi razvoj turizma podrazumeva unapređenje kvaliteta života ljudi u okviru ekosistema koji nas okružuje.²

Regulativa kojom se kreira okvir za usvajanje određenih smernica u vezi sa zaštitom životne sredine i održivog razvoja vezana je za AGENDU 21. To je dokument usvojen 1992. godine od strane vlada 182 zemlje na Konferenciji Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju, tj. na Zemaljskom samitu u Rio de Žaneiru. U Agendi 21 ističe se sledeće: „Ujedinjavanjem ekoloških i ekonomskih interesa, te njihovim većim poštovanjem, možemo uspeti u nastojanju da pokrijemo osnovne potrebe svih ljudi na planeti, poboljšamo njihov životni standard, ostvarimo bolju zaštitu ekoloških sistema i osiguramo bolju svetliju budućnost. Nijedna nacija ne može ovo ostvariti samostalno, već samo u jednom globalnom partnerstvu usmerenom prema održivom razvoju“.³

UNWTO i Program za zaštitu životne sredine Ujedinjenih nacija (United Nations Environment Programme – UNEP) specifikovali su kao relevantne i sledeće ciljeve vezane za održivi razvoj: obezbeđenje ekonomske opravdanosti, ostvarivanje prosperiteta lokalne zajednice, vođenje kvalitetne politike zapošljavanja, obezbeđenje socijalne pravičnosti, zadovoljenje zahteva posetilaca, kontrola delovanja lokalne zajednice, očuvanje kulturnog bogatstva, fizičkog integriteta i biološke raznovrsnosti, efikasnost korišćenja resursa i zaštita životne sredine.⁴ Dakle, održivi turizam se bazira na uspostavljanju ravnoteže između privlačenja turista i očuvanja životne sredine.

Očuvanje životne sredine i izazovi razvoja održivog turizma na globalnom i lokalnom nivou

Turizam predstavlja važan ekonomski, socijalni i ekološki faktor, kako na globalnom, tako i na lokalnom planu. Broj stranih turista u svetu 2013. godine dostigao je 1,087 milijardi, što je za 52 miliona više nego 2012. godine. Ovi podaci odnose se samo na međunarodni turizam – u mnogim zemljama broj domaćih turista znatno je veći od inostranih. Poslednje tendencije i prognoze govore o tome da se turizam kreće u novom smeru. U poređenju sa tradicionalnim oblicima, na globalnom tržištu raste interesovanje za one oblike turizma koji se razvijaju na održivim osnovama. Osim što to može povoljno da se odrazi na socijalno–ekonomski progres i borbu sa siromaštvom, uticaće i na ekološki ambijent u regionima u kojima se turizam do tada nije razvijao.⁵ Deklaracija

¹ Milićević, S., Podovac, M., Jovanović, D.: Održivi razvoj turizma sa posebnim osvrtom na Evropsku Uniju, Menadžment u hotelijerstvu i turizmu, broj 1/2013, Vrnjačka Banja, str. 23.

² Cvetkov, T., Vitić, A.: Perspektive razvoja održivog turizma u Srbiji, Hotellink, broj 9-10/2007, Beograd, str. 157.

³ AGENDA 21, http://www.uzzs-rio.com/zakoni/agenda_21.pdf, 10. novembar 2014.

⁴ Vitić-Četković, A., Jovanović, S., Krstić, B.: Determinante unapređenja konkurentnosti turizma Crne Gore i Srbije u uslovima globalizacije, Ekonomske teme, broj 1/2012, Niš, str. 52.

⁵ Governing Council of the United Nations Environment Programme,

o turizmu (Montreal 1996. godine) predviđa da „zaštita životne sredine mora da odoli pritisku organizacija ili lica preokupiranih samo komercijalnim uspehom ili ličnim bogaćenjem (član 9)“.⁶

Sredina, milje (eng. *environment*, fra. *milieu*) predstavlja konvencionalni izraz za okolinu, skup objekata i okolnosti pod kojima nastaje i razvija se neko biće ili pojava. Potpuno razgraničenje i nezavisnost između prirodne i društvene sredine nikada nije postojalo. U novije vreme, naročito usled intenzivnog industrijskog razvoja, tehnološke povezanosti i razvoja komunikacija, granica između njih se gubi i formira se jedinstvena životna sredina u kojoj se čovek neprekidno kreće i višestruko spaja sa svim delovima, težeći da obe sredine humanizuje. Ekološka konkurentnost je noviji koncept koji prevazilazi pristupe klasičnih ekonomskih obračuna kada je reč o uspešnosti turističke destinacije. Ekonomisti-ekolozi nastoje da obuhvate i druge aspekte prilikom obračuna konkurentnosti destinacije. Iz ovog ugla postoji i svojevrsan izazov: balansiranje između privlačenja investicija u destinaciju i očuvanja životne sredine.⁷

Prilikom analize održivog turizma potrebno je razgraničiti ovaj pojam od termina „ekoturizam“. Po shvatanju P. Shackelford-a, predstavnika UNWTO za Evropu, iako se izraz „ekoturizam“ koristi decenijama, on se često različito tumači. Ekoturizam je putovanje u netaknutu ljudsku civilizaciju, u ekološki čiste delove prirode, u cilju

održavanja ekološke ravnoteže.⁸ Premda postoji veza između ekoturizma i održivog turizma, ova dva pojma se pogrešno poistovećuju. Naime, termin „ekoturizam“ odnosi se na posebnu nišu u sektoru turizma, dok je koncept održivosti primenljiv na sve oblike turističke aktivnosti, počev od tradicionalnih, pa do alternativnih formi.⁹ Održivi turizam, u koji spada i ekoturizam, može podrazumevati odricanje od trenutnih prihoda od turizma, ograničavajući kapacitet kako bi se osiguralo postojanje turističke tražnje na duži vremenski rok, shodno trendovima u turizmu. Održivi turizam je koncepcija upravljanja turizmom kojom se predviđaju i izbegavaju problemi koji se inače pojavljuju kada se prekorači prihvatljivi kapacitet. Sa druge strane, ekoturizam beleži ubrzan razvoj, a on je moguć samo ako institucije države i privatni sektor saraduju u planiranju i vode računa o strogom sprovođenju propisa.¹⁰

Turistička industrija eksploatiše prirodne, kulturne i istorijske resurse države, stiče svojину na zemlji, stvara otpadne materije, zagađuje vazduh, vodu i zemljište i vrši moćan antropogeni uticaj na prirodu. Transportom se iskorišćavaju nenadoknadive vrste goriva, čime se zagađuje čovekova okolina.¹¹ Negativan uticaj turizma često premašuje pozitivan, a ovo su primeri samo neznatnih povreda koje se nanose životnoj sredini:

a) smanjenje kvaliteta vazduha i vode u rekama, morima i jezerima zbog korišćenja transportnih sredstava koja imaju motor sa unutrašnjim sagorevanjem;

<http://www.unep.org/GC/GCSS-IX/DOCUMENTS/K0583503-GCSS-IX-9-Add3.pdf>, 25. oktobar 2014.

⁶ Montreal Declaration (1996), http://www.bundesforum.de/fileadmin/user_upload/Monreal_Declaration_Aubagne_Adendum.pdf, 10. oktobar 2014.

⁷ Vitić-Četković, A.: Konkurentnost u savremenoj teoriji i praksi destinacionog marketinga, Turističko poslovanje, broj 6/2010, Beograd, str. 26.

⁸ Туризм и экология, http://tourlib.net/books_tourism/senin10.htm, 15. oktobar 2014.

⁹ Cvetkov, T., Vitić, A.: Perspektive razvoja održivog turizma u Srbiji, op. cit., str. 157.

¹⁰ Radojković, D., Lazić, J., Cvijanović, J. M.: Globalizacija turističke industrije, Menadžment u hotelijerstvu i turizmu, broj 1/2013, Vrnjačka Banja, str. 12.

¹¹ Туризм и экология, http://tourlib.net/books_tourism/senin10.htm, 15. oktobar 2014.



- b) uništavanje lokalne i divlje faune od strane turista;
- c) vandalsko rušenje istorijskih spomenika ili pisanje grafiti po njima;
- d) buka koja dolazi sa raznih mesta za zabavu itd.¹²

Odgovorani odnos prema prirodi i životnoj sredini esencijalan je pravac budućeg razvoja turizma i putovanja. Turistički hoteli, kampovi, banje, koji se prostiru usred netaknute prirode i gde se posvećuje pažnja pitanjima ekologije, očuvanja prirodnih predela i kulturnog nasleđa, postaju sve popularniji i privlače nove ekološki odgovorne turiste.¹³ Srbija ima povoljan turističko-geografski i saobraćajni položaj, što je uticalo na valorizaciju prirodnih i antropogenih turističkih motiva na glavnim pravcima domaćih i inostranih turističkih tokova. Među prirodnim turističkim motivima najveću vrednost imaju planine i termomineralni izvori (banje), a među antropogenim srednjovekovne crkve, manastiri i utvrđeni gradovi. Za nastup na globalnom turističkom tržištu neophodna je odgovarajuća selekcija, pri čemu prednost imaju neki centri planinskog turizma, nekoliko banja i objekti sakralne arhitekture.¹⁴ Njihovo očuvanje i efikasna zakonska regulativa uticaće na razvoj održivog turizma u Srbiji, kao na i prepoznatljivost ponude ekoturizma u međunarodnim okvirima.

Regulativa EU u oblasti zaštite životne sredine i turističko zakonodavstvo

Države same donose zakone i druge propise u cilju sprečavanja i nadziranja zagađivanja, ali pritom ne uživaju potpunu slobodu, budući da prilikom njihovog donošenja treba da vode računa o međunarodno priznatim pravilima i standardima. U nacionalnim okvirima mnoge zemlje su formirale posebne vladine organe za zaštitu sredine, a na međunarodnom planu postoje specijalizovana tela Ujedinjenih nacija. Međunarodno zakonodavstvo obuhvata brojne svetske konvencije, regionalne i bilateralne ugovore, kako u okviru UN, tako i drugih multilateralnih organizacija. Ciljevi politike Evropske unije u oblasti životne sredine definisani su u nekoliko odredbi Lisabonskog ugovora i treba ih tumačiti u širem razvojnom i međunarodnom kontekstu, uz snažnije naglašavanje mesta i uloge održivog razvoja.

Prema članu 3. „Evropska unija radi za održivi razvoj Evrope, zasnovan na uravnoteženom ekonomskom rastu i stabilnosti cena, visoko konkurentnoj i socijalno tržišnoj privredi, sa ciljem pune zaposlenosti i društvenog napretka kao i visokog nivoa zaštite i unapređenja kvaliteta životne sredine“.¹⁵ Najjasnije formulisani ciljevi u oblasti životne sredine sadržani su u odrebi člana 191. Ugovora o funkcionisanju EU, gde je propisano da politika Unije u oblasti životne sredine treba da doprinese postizanju sledećih ciljeva: očuvanju, zaštiti i poboljšanju kvaliteta životne sredine, zaštiti ljudskog zdravlja, opreznom i racionalnom korišćenju prirodnih resursa i podsticanju mera za rešavanje regionalnih i globalnih problema životne

¹² Влияние международного туризма на окружающую природную среду и политика защиты рекреационных ресурсов региона, <http://intkonf.org/dukandzhaeva-ti-vliyanie-mezhdunarodnogo-turizma-na-okruzhayuschuyu-prirodnuyu-sredu-i-politika-zashchityi-rekreatsionnyih-resurov-regiona/>, 15. septembar 2014.

¹³ Туризм и экология, http://tourlib.net/books_tourism/senin10.htm, 15. oktobar 2014.

¹⁴ Stanković, S. M.: Turizam Srbije, Srpsko geografsko društvo, Beograd, 2002, str. 136.

¹⁵ Lisabonski ugovor Evropske unije, http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&ved=0CEIQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.sabor.hr%2Ffgs.axd%3Fid%3D22852&ei=RmhsVL_ONdDlaOSRgrAE&usq=AFQjCNGZBwV1a5MiEdQBVjxdlm0cePM0IQ&sig2=fffFq9u_t_QzDQUXfjt64g&bvm=bv.80120444.d.d2s&cad=rja, 10. novembar 2014.

sredine (na međunarodnom nivou). Pored osnivačkih ugovora EU, u strukturi propisa poseban značaj imaju tzv. sekundarni izvori, kojima su obuhvaćeni oni propisi koje donose nadležni organi Unije. Prema odredbama člana 288. Ugovora o funkcionisanju EU, njene institucije u sprovođenju svoje nadležnosti donose uredbe, direktive, odluke, preporuke i mišljenja, pri čemu su prva tri obavezujuća na različite načine.¹⁶

S obzirom da turizam ima izraženu međunarodnu dimenziju, pravno uređivanje turističkog poslovanja na međunarodnom planu išlo je ispred nacionalnih regulativa. U deklaraciji koja je usvojena na Međunarodnoj konferenciji o turizmu (Hag, 1989. godine) konstatuje se sledeće: „Bezbednost, zaštita turista i uvažavanje njihovog dostojanstva predstavlja neophodan uslov za razvoj turizma“. Pomenuta konferencija je preporučila da se obrati posebna pažnja na očuvanje zdravlja, životne sredine i zaštitu turista od krivičnih dela.¹⁷ Bezbednost i zaštita turista u celoj zemlji ili pojedinom turističkom regionu povezani su sa velikim brojem pravila kojih mora da se pridržava ne samo turistička administracija, nego i ministarstva i organizacije u čiju nadležnost ulazi održavanje javnog poretka, finansijska delatnost, zdravstvena zaštita, očuvanje životne sredine, politika zapošljavanja, a pre svega privatni sektor.

Nepoštovanje zakona, a takođe i njihov fragmentarni karakter, stvaraju ozbiljne probleme za čije rešavanje se traži energičan prilaz pitanju bezbednosti u turizmu na globalnom i sistematskom planu od strane svih onih koji se bave ovom tematikom. Najzanimljivije evropske direktive koje se odnose

¹⁶ Prečišćeni tekst ugovora o funkcionisanju Evropske unije, http://www.azsk.me/1/doc/Ugovor_o_funkcionisanju_EU.pdf, 10. novembar 2014.

¹⁷ The Hague Declaration on Tourism, <http://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/68.%20The%20Hague.PDF>, 21. oktobar 2014.

na turizam ostvaruju veći uticaj na propise u oblasti industrije turizma u različitim zemljama Evropske unije. Usled njegove transverzalne prirode, turizam podleže ne samo specifičnim turističkim propisima, nego i pravilima koja se primarno odnose na oblast zaštite životne sredine, potrošača, kulturnog i istorijskog nasleđa itd. Stoga, nije dovoljno poznavati samo turističke propise, već i druge opšte zakonske mere:

1. Specifično turističko zakonodavstvo
 - a) Turističke kompanije – mnoga zakonodavstva razlikuju vrste biznisa prema sektoru kao što su: kompanije koje se bave pružanjem usluga smeštaja, restorani, komplementarne i posredničke službe;
 - b) Turistički menadžment – uređuje različite funkcije i intervencije menadžmenta u turističkom biznisu;
 - c) Korisnici turističkih usluga – turisti predstavljaju suštinski segment turizma, a ovo zakonodavstvo propisuje njihova prava i obaveze.

2. Zakonodavstvo koje utiče na turistički sektor

- prostorno planiranje
- zdravstvena zaštita
- rad
- životna sredina
- potrošnja
- druga zakonodavstva¹⁸.

Integracioni procesi zahvatili su sve delove svetske privrede, što uslovljava brisanje granica između država i nacionalnih tržišta. Evropska Agencija za prirodnu sredinu (*The European Environment Agency* – EEA) funkcioniše od 1994. godine sa glavnim ciljem da podstakne održivi razvoj i unapredi prirodnu sredinu Evrope kroz pripremu blagovre-

¹⁸ European tourism legislation – European Commission, http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/tourism-business-portal/business/legislation/european/index_en.htm, 7. oktobar 2014.

menih, relevantnih i pouzdanih informacija. Od 2000. godine ova organizacija radi na indikatorima u turizmu, budući da je turistički sektor postao potpuno integrisan u opšti rad Evropske unije. Glavni cilj je da se naglasi uticaj turističkih aktivnosti na prirodnu sredinu, uključujući efekte zagađenja koje proizvodi saobraćaj.

Usklađivanje nacionalnih propisa Republike Srbije i EU u oblasti zaštite životne sredine – turistički aspekt

Kada je u pitanju Republika Srbija, usklađivanje nacionalnih propisa sa *acquis communautaire* sprovodi se na osnovu člana 107. Ustava RS, člana 72. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Poglavlja III Prelaznog sporazuma. Na taj način naša zemlja je preuzela obavezu da u narednom periodu postepeno uskladi važeće i buduće zakone sa propisima EU i tako obezbedi pravilnu primenu zakonodavstva. Tokom 2004. godine usvojen je set savremenih zakona, a najznačajniji pravni akt u ovoj oblasti je sistemski Zakon o zaštiti životne sredine sa izmenama i dopunama iz 2009. godine.¹⁹ Vlada Republike Srbije donela je Nacionalni program zaštite životne sredine, a jedan od ključnih dokumenata u procesu predmetnog usaglašavanja je Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine.²⁰

Krivičnopravna intervencija na ovom području trebalo bi da bude primenjena kao poslednje sredstvo zaštite (*ultima ratio*). Radnja krivičnih dela, za koja je karakteristično da se njima prouzrokuje posledica u vidu apstraktnog ili konkretnog ugrožavanja ili povrede, najčešće je određena kao kršenje odgovarajućih propisa. Obzirom da je reč o

blanketnoj dispoziciji, potrebno je dopunski konsultovati odgovarajuće propise.²¹

Zaštita životne sredine od svih oblika uništenja, oštećenja, narušavanja, odnosno degradacije, može se ostvariti na različite načine. U okviru ovakve sveobuhvatne ekološke zaštite razlikuju se njena dva osnovna vida. To su: 1) sistem preventivnih mera kojima se sprečava narušavanje životne sredine u bilo kom obliku, vidu ili meri i 2) sistem represivnih (kaznenih) mera u kome se utvrđuje postojanje kaznene odgovornosti lica (fizičkih i pravnih) za narušavanje životne sredine u bilo kom obliku. Ovde se ističu tri vida kaznene odgovornosti. To su: a) krivična odgovornost – odgovornost fizičkog lica za učinjena ekološka krivična dela kao najteže oblike narušavanja i degradacije životne sredine, b) privrednoprestupna odgovornost – odgovornost pravnog lica i njegovog odgovornog lica, odnosno preduzetnika za učinjene ekološke privredne prestupe i c) prekršajna odgovornost – odgovornost fizičkog i pravnog lica, njegovog odgovornog lica ili preduzetnika za učinjene ekološke prekršaje kao najblaže vrste degradacije ili narušavanja životne sredine u manjem obimu ili u kraćem trajanju.²²

Prema stavu 1. člana 260. Krivičnog zakonika Srbije²³, „ko kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine zagađi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom“. Objekt zaštite kod ovog krivičnog dela treba videti u osnovnom pravu čoveka na zdravu i relativno očuvanu životnu sredinu. Za to postoji i jedan dodatni razlog, a to je činjenica da je ono podignuto na rang pra-

¹⁹ Službeni glasnik RS, broj 135/04, 36/09, 72/09.

²⁰ Živković, T.: O usaglašavanju nacionalnih propisa u oblasti životne sredine s pravom Evropske Unije, Pravni zapisi, broj 1/2014, Beograd, str. 200-205.

²¹ Mrvić – Petrović, N.: Krivično pravo, Posebni deo, Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd, 2011, str. 274-275.

²² Jovašević, D. Sistem uređenja i zaštite životne sredine u Republici Srbiji, Politička revija, broj 3/2009, Beograd, str. 105-106.

²³ Službeni glasnik RS broj 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009 i 121/2012.

va zagaranovanog ustavom (član 74. Ustava RS).²⁴ Pod izrazom „voda“ treba shvatiti svaku vodu osim one koja služi ljudima za piće, jer zagađivanje takve vode predstavlja posebno krivično delo (član 258. KZS).²⁵

Zakon o turizmu Republike Srbije²⁶ u svojim odredbama uređuje pitanje očuvanja i planiranja predela, pre svega sa ekonomskog i razvojnog aspekta, posebno određujući turistički prostor, kao jedinstvenu i nedeljivu geografsku i funkcionalnu celinu prirodnih i stvorenih resursa od značaja za turizam i razvoj.

Zakon naglašava značaj održivog korišćenja turističkog prostora, integralnog planiranja razvoja turizma i pratećih delatnosti. To je još jedan pravni okvir da se prirodne i stvorene vrednosti posmatraju kroz dalji razvoj pravnih normi u oblasti zaštite i uređenja predela.

Lokalna zajednica treba naročito da se bavi sledećim poslovima u vezi sa zaštitom životne sredine: 1) obezbeđivanje uslova za čuvanje i razvoj privrednih i radom stečenih vrednosti čovekove okoline; 2) sprečavanje i otklanjanje štetnih posledica zagađivanja vazduha, tla i vode; 3) edukacija građana i stvaranje navika poštovanja pravila kojima se obezbeđuje zaštita životne sredine. Poseban problem čini sve izraženiji nesklad između obima potreba za izvorima prirode i izdašnosti prirode u određenom prostoru.

Završna razmatranja

Turizam obuhvata širok spektar delatnosti i predstavlja moćnu granu ekonomije koja po obimu prihoda od izvoza zauzima

visoko mesto u svetu. Države mobilisu turističke resurse sa ciljem koji je prevashodno reklamnog karaktera, a tiče se potencijalnih turista. Politika razvoja turizma, obzirom na ekološki uticaj, postaje sve aktuelnija, a Svetska turistička organizacija predlaže razne programe za očuvanje životne sredine. Turizam, po pravilu, nastupa kao faktor koji stimuliše otkrivanje, zaštitu, obnovu i racionalno korišćenje prirodnih resursa i kulturno istorijskih vrednosti, ali on može da ispolji i negativan uticaj po prirodu, naruši životnu sredinu i prouzrokuje mnoge oblike zagađenja. Razmatrajući njegove efekte na životnu sredinu, treba istaći da se većim upravljanjem može minimizirati ekološka šteta i ostvariti značajna dobit. Ono što ohrabruje jeste sve snažnije prisustvo svesti o potrebi održivog razvoja koje će doprineti očuvanju životne sredine, ali i odgovornijem ponašanju kako turista, tako i lokalne zajednice.

Uspostavljanje odgovarajućeg normativnog okvira, koji će propisivati i sankcije u slučaju povreda zakonskih normi, jedan je od preduslova za ostvarivanje održivog razvoja. Zbog velikog značaja uređivanja, unapređenja i zaštite životne sredine u celosti ili pojedinih njenih segmenata, međunarodna zajednica je putem više pravnih akata postavila pravne standarde u ovoj oblasti koje naša zemlja mora da implementira u svoje nacionalno zakonodavstvo.

Literatura

1. AGENDA 21, http://www.uzzs-rio.com/zakoni/agenda_21.pdf, 10. novembar 2014.
2. Cvetkov, T., Vitić, A.: *Perspektive razvoja održivog turizma u Srbiji*, Hotellink, broj 9-10/2007, Beograd.
3. European tourism legislation – European Commission, http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/tourism-business-portal/business/legislation/european/index_en.htm, 7. oktobar 2014.

²⁴ Stojanović, Z., Perić, O.: Krivično pravo, Posebni deo, Pravna knjiga, Beograd, 2009, str. 212.

²⁵ Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Beograd, 2011, str. 813.

²⁶ Službeni glasnik RS broj 36/09.



4. Governing Council of the United Nations Environment Programme, <http://www.unep.org/GC/GCSS-IX/DOCUMENTS/K0583503-GCSS-IX-9-Add3.pdf>, 25. oktobar 2014.
5. Jovašević, D. Sistem uređenja i zaštite životne sredine u Republici Srbiji, Politička revija, broj 3/2009, Beograd.
6. Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakona, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Beograd, 2011.
7. Lisabonski ugovor Evropske unije, http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&ved=0CEIQFjAG&url=http%3A%2F%2Fwww.sabor.hr%2Ffgs.axd%3Fid%3D22852&ei=RmhsVL_ONdDlaOSRgrAE&usg=AFQjCNGZBwV1a5MiEdQBVjxdlm0cePM0lQ&sig2=ffFq9u_t_QzDQUxJt64g&bvm=bv.80120444,d.d2s&cad=rja, 10. novembar 2014.
8. Milićević, S., Podovac, M., Jovanović, D.: Održivi razvoj turizma sa posebnim osvrtom na Evropsku Uniju, Menadžment u hotelijerstvu i turizmu, broj 1/2013, Vrnjačka Banja.
9. Montreal Declaration (1996), http://www.bundesforum.de/fileadmin/user_upload/Monreal_Declaration_Aubagne_Addendum.pdf, 10. oktobar 2014.
10. Mrvić – Petrović, N.: Krivično pravo, Posebni deo, Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd, 2011.
11. Prečišćeni tekst ugovora o funkcionisanju Evropske unije, http://www.azzk.me/1/doc/Ugovor_o_funkcionisanju_EU.pdf, 10. novembar 2014.
12. Radojković, D., Lazić, J., Cvijanović, J. M.: Globalizacija turističke industrije, Menadžment u hotelijerstvu i turizmu, broj 1/2013, Vrnjačka Banja.
13. Stanković, S. M.: Turizam Srbije, Srpsko geografsko društvo, Beograd, 2002.
14. Stojanović, Z., Perić, O.: Krivično pravo, Posebni deo, Pravna knjiga, Beograd, 2009.
15. The Hague Declaration on Tourism, <http://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/68.%20The%20Hague.PDF>, 21. oktobar 2014.
16. Туризм и экология, http://tourlib.net/books_tourism/senin10.htm, 15. oktobar 2014.
17. Vitić-Četković, A., Jovanović, S., Krstić, B.: Determinante unapređenja konkurentnosti turizma Crne Gore i Srbije u uslovima globalizacije, Ekonomske teme, broj 1/2012, Niš.
18. Vitić-Četković, A.: Konkurentnost u savremenoj teoriji i praksi destinacionog marketinga, Turističko poslovanje, broj 6/2010, Beograd.
19. Влияние международного туризма на окружающую природную среду и политика защиты рекреационных ресурсов региона, <http://intkonf.org/dukandzhaevati-vliyanie-mezhdunarodnogo-turizma-na-okruzhayuschuyu-prirodnuyu-sredu-i-politika-zaschityi-rekreatsionnyih-resursov-regiona/>, 15. septembar 2014.
20. Živković, T.: O usaglašavanju nacionalnih propisa u oblasti životne sredine s pravom Evropske Unije, Pravni zapisi, broj 1/2014, Beograd.